

სასოფლო-გზეთი



მესამე წელიწადი

გამომცემის შპათობით.

ბელის-მ-ო-წ-ე-რ-ა-მ-ი-ი-ლ-ე-ბ-ა:

ტფილისის „სასოფლო-გზეთის“ რედაქციის კანტორაში, მელიქიშვილის და კამა. სტამბაში, ხანის ქუჩაზედ, თ. ბეშუთოვის სახლში, პოლიციის გვერდით.

ტფილისის ვაჭრულ მცხოვრებთათვის აღრესი: ВЪ Типографіи, въ контору редакціи „СЕЛЬСКОЙ ГАЗЕТЫ“, при типографіи Меликова и К-и.

გზეთის ფასი:

გაზაზნით ტფილისში	მუგზაზნელთა:
და გარეშე ადგილებში:	მან.
შროის წლისა — 4 მან.	— 3
ხაზერის წლისა — 3	— 2
სამის თვისა — 1 მ. 50 კ.	— 1 მ.

შოველ ვაჭარ განცხადებანი სასოფლო-სასამართლოებისა და აგრეთვე გლეხებისა დაიბეჭდება უფასოთ, და უნდა გამოგზავნოს გზეთის კანტორაში, რომელიც იმყოფება ტფილისში, მელიქიშვილის და კამა. სტამბაში.

№ 1. შპათი.

III.

17 იანვარს 1870 წ.

შინაარსი:

ჩვენი გაქირებულნი ცხოვრების მიზეზი ჩვენი უმეტესებაა. — მგელ-კაცა (აფთარი ტურაფორცხვერი) — მფურჩეობა და სახლოსნობა: შურისის ხალი, აფთარობა. — შარლისაგან სარგებლობა აჯახობაში. — სავაჭრო ნაწილი: — შატელის ვაჭრობაზე ევროპაში. — საექიმო ნაწილი: — სატყურის წამლობა, სხვა და სხვა ამბავი: აბრეშუმის მოწყობი მუხის კია. — სამფრეო შოკლებზე. — არხების გაყვანაზე ისპანიაში. — მანეგელი ჰიპოთხას გასაწვევტ ნამალზე. — მფითისის გუმბერნატორის განკარგულებანი. — მანცხადება.

ჩვენი გაქირებულნი ცხოვრების მიზეზი ჩვენი უმეტესებაა.

მას აქეთ რაც ეს ახალი წელი დადგა, მკითხველთან ჯერ არ შემხედრიან ლაპარაკი. ამისთვის ამ პირველ საუბარს ახალი წლის მოლოცვით დაიწყებ: „მწერთან მრავალს ახალწელიწადს ბედნიერათ დაგასწროსა“. ძალიან დიდი ხნიდან შემოულა თ ეს მოლოცვა და მართლაც კარგი აზრია ამ მოლოცვაში. შოველი გავილი წელი გვაძლევს მრავალ გეარ შემთხვევას, რომლის მოსწრებითაც ჩვენი გონება მდიდრდება გამოცდილებით: თუ შემთხვევა უბედური იყო ჩვენთვის, იმისი მოგონება სამძიმოა და ამის მიზეზით უფრო გვიხარია ახალი წლის დადგომა, რადგან უბედური შემთხვევით გამოცდილი გონება ახალ წლის განმავლობაში ან მოგვარიდებს ამ უბედურებას, ან თუ იმისთანა შემთხვევა კიდევ დაბრუნდა, გამოცდილებამ ისეთი რამე ღონის ძიება უნდა მოგვამარებინოს, რომ თავისი კვალი არ დაჩვენებინათ იმას ჩვენ ცხოვრებაზე.

ამას გარდა გასულ წლებში მოგვრებულნი ცოდნა და გამოცდილება გულს გვიმხიარულებს იმით, რომ იმედი, გვაქვს ახალი წელიწადი უფრო ბედნიერათ გვატაროთ და უფრო ხეირიანათ მოვიხმაროთ ჩვენი ცხოვრების საკეთილ-დღეობა.

მთელი საქართველოს ხალხი ახალ წელიწადს შეევერებთ თოფისა და დამბახის სროლით: „მწერთან გაუმარჯოს ჩვენს მკლავს და ჩვენს თოფ-იარაღს მტრის დასამბობათაო“. მაგრამ ახლა ყველა ჩვენმა უწინდელმა მოსისხლე მტრებმა დაჰყარეს იარაღი, — მენლობისა და ძმობის მეტს ისინი აღარას ითხოვენ ჩვენგან. მაშ ახლანდელი ჩვეულება ახალ წლის წინაღამეში თოფის სროლისა სწორეთ იმის ნიშანია, მხოლოდ რომ ჯერ კიდევ უწინდელათვე გველანდებიან მტრები ჩვენი ცოლ-შვილის ასაწვევტათ და გაცხარებული სროლით გვინდა ვიბედნიეროთ იმათი გაქცევა. ბული გაიმარჯე ქართველო, ნულა გეშინია ძველი მტრებისა, ნურც იმათი თავს დაცემისა. ღროთა: ეთარებამ უწინდელი მტაცებლები ცხოვრათ შესცვალა.

ჩვენ ამ ყვამთ სხვა მტერი გვაყავს სახლში. ის მტერი კაცთაგანი არ არის, მაგრამ თავის მანეგელობით სულდგმულს მტრზე უარისა. იმას ჰქვია სახელათ გაუნათლებლობა, უგნურება. მს აღმის წლის ჩვენი მტერი იმდენს ზარალს გვაძლევს, რომ არც თათარს და არც ლეკს იმისი მეთადი

ზარალის მოცემაც არ შესძლებია თავის დღეში. მით უფრო საშიშოა ეს შინაური მტერი, რომ თვალთ ვერ ვხედავთ, ყურით ვერ ვისმენთ, გონებით ვერ მიხმედარავართ, დღე და ღამე კი ნიღავე განუმორებლათ თან დაგვედეს: იმის გამო იხოცება ასე უწყალოთ ჩვენი ახალგაზრდობა, იმის გამო კუტდებიან ჩვენი ქალები, იმის გამო უფრო თან-დათან ღარიბდება და გლოხავდება ჩვენი ხალხი.

გამოაფხუფლენ როდესაც ორი სამი დღის წვიმით იმდენათ გადიდდებიან წყლები იმერეთში, რომ სულ ერთიანათ წალქევენ და წაიღებენ დათესილ ქალებსა, იმერელი სოფელი გამოდის თავის ყანებში, სადაც ნამუშევრის მადიერათ ჰხედავს მხოლოდ ლექსა, შემოიკრავს ხოლმე თვეში ხელს და ჰგლოცს ხელის გულსაფეთ მობრტყელებულს და ქეშით მოფენილს თავის ყანებსა.

— რომ ჰკითხო რისგან არის შენს თავს ეს უბედურება?

— მოგიგებს: — ჩვენი ცოდვისაგან და ღეთისგანაო. ის კი არ იცის იმ საწყალობა, რომ თეთოთან ის არის თავის უბედურების მიზეზი და სხვა არაფერ. იმან არ იცის, რომ რაც უბედურება ეწია, სულ საკუთარის უგუნურებისაგან ემთხვია და არა ღეთისაგან, რომელიც იმდენათ სულგამძლია, რომ ჩვენის კეთილ-მდგომარეობისთვის გვაძლევს ყველაფერს ქვეყანაზე, ოღონდ ჩვენ გონიერათ მოხმარება შეგვეცდოს. მაგალითად უწინ იმერეთის მთები ძალიან სქელი ტყეებითა და დიდ-

რონი ხეებით იყო მოკული, რომლიდგანაც აუარებელი ფოთოლი და გამხმარი ფიჩხები სცივოდა ძირს. როდესაც წვიმები მოდიოდა, ეს ტყეები, ძირს დაცვენილი ფოთლები და ფიჩხები წვიმის წყლებს იკავებდნენ და ცოტ-ცოტარათ უშვებდნენ მდინარეებში: ამისთვის არც მდინარეები გადმოდიოდა ქალებზე, და არც წალექავდა ხოლომე ქირან-ხულსა. ახლა იმერეთის ხალხმა თავისი უცოდინარობით დაუწყო ჰრა უთავებოლოთ ტყეებსა და რამდენიმე წლის განმავლობაში სულ ერთიანთ მოატიტლაო ტყით დაბურული მთები. ამის გამო ცოტა წვიმაც რომ მოვიდეს, იმის წყალს წინ აღარა უხვდება რა და სულ ერთბაშა ჩარბის მდინარეებში; ამისგან წყლები უფერად გადოდებოდა, გადმოდიან ქალეზზე, წალექვენ ნაშუშეყარსა და იმერელი მეოჯახე რჩება მშრალზე ცოდნეილით მუცელ ცარიელი.

რომ ჰკითხო, რისგან წახდა ამდენი შრომა, ან რათ დარჩა მშვიერი? — ის მოგვებს ჩვენი ცოდვისაგანაო. მე ვეტყვი ჩვენი ცოდვისაგან კი არა ჩვენი უგუნურებისაგან, უთავბოლოობისაგან მოხდა ეს უბედურება — ამის მიზეზი უთავბოლოთ მთებში ტყის გაწყვეტა და იმისგან წყლების გადაელო იყო ქალებზე. აი ამან წაიღო ნამუშეყარი.

მაშ ეინ არის ჩვენი ამომადები მტერი. — ზაუნათობლობა და უცოდინარობა ჩვენი დამღუპელი.

ათი ხუთმეტე წელიწადი მას აქეთ, რაც მსეთში ერთი შესანიშნავი ამბავი მოხდა. მართი ოსი გამოჩნდა, რომელსაც კარგი ჰამასის მალა ჰქონდა გაღვიძებული, მაგრამ ამასთან ხელის განძრევანდაც უნათბო ბრძინებოდა, რომ სარჩო გაპოულებლათ ჰქონებოდა. იფიქრა, იფიქრა; ბოლოს თქვა, ერთი მკითხაობა უნდა დაეწყო, რომ კარგა ქეიფიანთ გავატარო ფრო, თორემ ასე მუცელ-ცარიელობა არას მარგებოდა. მით დღეს შეუყარა თავი მეგობრებს და უთხრა: „სიზმარი ენახეო, წმინდა ზიორგი თეთრი ცხენზე იჯდა და გავჯერებული მეუწებოდაო: ამაღამაც კაცს რომ მსუქანი უშობელი ჰყავს, ის თუ არ დამკალით და ჩემს სახელზე წირვა არ გადაიხადეთ მთელს ოსეთს დაეპტევიო“.

მაშინვე ეს ეშმაკი ოსი თავისი ამხანაგებით მიუხდნენ იმ სოფელს, საცა მსუქანი უშობელის პატრონი იდგა და გამოუცხადეს წმიდის ზიორგის ბრძანება. სოფელი შეეყარა, იმ საწყალს კაცს ერთად ერთი უშობელი წართვეს და კარგი სადილი სჰამეს. მერე იმავე ოსმა მოიგონა მეორე სიზმარი: ამა და ამ კაცს რომ შავი დეკეული ჰყავს წმინდა ზიორგიმ ბძანა ჩემ სახელზე უნდა შექამოთო. ამ სახით შეიძრა მთელი სოფელი მოქეიფე ოსის წინამძღოლობით, და დღეს ერთს დაუკლავდნენ ხარს, ხვალ მეორე გლებს — ძროხას, ზეგ მესამეს ცხვრებს შეუქამდნენ. მუშაობას თავი დაანებეს, ბატონო, და მოჰყვენ ერთი ერთმანეთის აწიოკ-დაწიოკებას. ცოტა ხანს რომ კიდევ გაგძლებუ-ლიყო ასე, შენი მტერი, ერთმანეთ დაექეიდნენ!

ღმერთმან აკურთხოხს, გამოჩნდა ერთი გონიერი მდივანბეგი, რომელმაც თავისი შუღლით გაფანტა ეს ჯარი და თვითონ ქეიფის მოყვარე ოსი სამართალში მისცა. რომ ის არა, სწორეთ მოაოხრებდნენ მთელ ოსეთს წმინდა ზიორგის სახელზე.

მართი ჰკითხოხს კაცმა, წმინდა ზიორგის ან რა შეემატებოდა, ან რა დააკლდებოდა საწყალი კაცისაგან ერთად ერთი ძროხის წართმევით და შექმით. ის კი არა წმინდა ზიორგი უფროც გავჯერდებოდა ღარიბი კაცის შეწყუხებისათვის. იმდენი ცოდნა არა ჰქონდათ უსწავლელ სოფლებებს, რომ მოეფასრათ, ამ მკითხავს ოსს სწორეთ თავის მუცლის ვასაძღობათ მოუგონაო ეს ამბავი“ და ეთქვათ: „დაჰკა მაგ ცრუბენტელასა“. ამის მაგიერათ კინაღამ ერთმანეთი ააოხრეს. რაც ამისთანა უგუნურებამ ძროხისა და უშობელის პატრონებს ზარალი მისცა, არც ერთი მტერი იმდენს არას უზამდა. მაშ კანონი და რიგა, რომ ახალ-წლის მიგებება თოვლის სროლით კი არ ვიდღესასწაულოთ, განათლების შემატებით და უცოდინარობის განქარებებით. ჩვენი მილოცვა ახალ-წლის დადგამაზე საქმიოთაც და სიტყვიოთაც ასე უნდა იწყებოდეს: „ღმერთმან მრავალი ახალი-წელიწადი გავითენოსთ სწავლის შემატებით და უგუნურების თავიდან მოცილებით!“

ჩვენში კაცს აღარობებს საწირავებში. იმისთანა გლები ძნელათ მოიძენებოდა, რომ წელიწადში სამი ოთხი ცხვარი მანც საწირავათ არ გააცეს და თუ ეინმე აეთ გახდა ძროხასაც ზედ წადღეს. რაც საწირავში ეხარჯებოდა, იმდენი, ვგონებ, არც ბატონისა და არც სახელმწიფო გადასახადში არ ეხარჯებოდა.

ღმერთი ითხოვს კაცისაგან მხოლოდ წმინდა გულს, თავის მოამეს ბოროტი არ უყოს, კაცი არ მოკლას, გარყენილობა არ მოიქმედოს, მეზობელს და თავის ქეიფის კაცს არაფერი აზარალოს. აი, ღმერთის შესაწირავი და იმისი სასიამოვნო საქმე ეს არის. მაგრამ რა მიზეზია, რომ ჩვენს სოფლებებს არა სჯერათ ესა და მაინცა და მაინც ცხვრის და ძროხის საწირავებთ თავის თავს აზარალებენ? — ამის მიზეზია უგუნურება, უცოდინარობა საოფლებებისა.

ღმერთმან მრავალი ახალი წელიწადი გავითენოსთ სწავლის შემატებით და უცოდინარობის განქარებითა!

მკითხავებისთანა ქირი ხალხის უგუნურებას არა გაუჩინია რა. — სოფლებს გაუხვდება ეინმე აეთ, ან დაეისხმება რამე ახირებული, მაშინვე მკითხავთან მირბის და თავის უჯანსკნელს გროშს იმას აძლევს, ოღონდ კი აეთ მყოფი მოურჩინოს და სიზმარი კარგათ აუხსნას. ისიც, რასაკვირველია, საწირავის მითბნას ეტყვის.

ამ სახით ცალკე შესაწირავი და ცალკე მკითხავები ყველფ ჩვენს საწყალს, უმისოთაც გაღარიბებულ სოფლის მცხოვრებლებს. სოფელმა რომ იცოდეს, მკითხავის ეშმაკობა, რომ იცოდეს რომ ისიც იმისთანა უბრალო კაცია, რო გარკ თვითონ გლები, რომელიც იმასათ მიდის საკითხავთ; — როგორც თვითონ გლებს არა გავგებარა მკითხაობისა, ისე მკითხავს: მაგრამ ეს უფრო ეშმაკია გლებზე და იმიტო

ატყუებს—რომ იცოდეს, მაშინ რასაკვირ-
ველია, გლეხი არ წაეა საკითხავთ და არ მი-
სკემს უკანასკნელს გროშს; მაგრამ წინათვე
თქმით უკლინარობა გლეხის მკარცელი
მტერია...

„ღმერთთან მრავალი ახალწელიწადი
გაგიტენასთ განათლების და გონების შემა-
ტებით, უფუფურება კი აგაშრობს!“

იმერეთში იციან ერთი ცუდი ჩვეულება,
რომლის გამო თითქმის ხალხი აღარ მრავლ-
დება მეტის მეტი ხოცვისაგანა როგორც
მოგვსენებთ თბილი ჰაისი გამო იქ ყველ-
ფერი ადრე ყვავის, ამასთან მინდვრის ხილიც
მრავალია. ჯერ ტყეშალს და აღუწას ყვავილი
არ შემოსკნობია, ნაყოფი ისე მწვანეა,
როგორც ხის ფოთოლი, რომ მცხოვრებლე-
ბი მიხეციან და სჭამენ პურსავეთ. სწავლუ-
ლები ამტკიცებენ, რომ ეს დაუმწიფარი მწვა-
ნი ხილი საწამლავია კაცის სტრამაკისათვის,
მაგრამ იმერეთის ხალხს ვგონებ ჯერ არ შე-
უტყვია ეს ამბავი. ამიტომ რომ სიამოვნებით
სჭამს ამ კვანებ ხილსა, რომელიც აღდენს
სტრამაკსა და ყვანას (მუცელ-კეთილას) აჩენს.
ამასთან იმერლის სახლი რომ ნახო, მაშინვე
იფიქრებ: აქ კარგამყოფი აუთ გახდება, თო-
რემ აუთმყოფი ხომ ღმერთმა შეინახოს აქ
დგომისაგანაო. ძირიღვანაც სცემს ქარი,
გვერდებიღვანაც და ზემოდგანაც. ძედლებს
ასეთი ფარალალები აქვს, რომ აქლემი გა-
ძვრება.

ამ ნაირათ მკვანებ ხილისაგან სტრამაკ მო-
შლილ ავამყოფს აწენენ ზემოთ მოყე-
ნილ ფარალალიანს სახლში, სადაც ეს საწ-
ყალი მუდამ ცივდება ხოლმე,—ქირი ქირს
ერთის და აუთმყოფის სულს ღმერთი მიიბა-
რებს ხოლმე. მამოზაფხულზე მთა და შარი
სულ ამ საწინელ აუთმყოფობისაგან არის
მოკული, რომ იცოდენ, მკითხველო, რა საში-
ნელი ყმაწვილების და დიდების სიკვდილია
ამ საოცარი მუცელ-კეთილისაგან და იმის
მიმყოფ სახადისაგან, გული შეგიწუხდება.
მოსახლეს ძვირათ იპოვი, რომ ვინმე არ მო-
მკვდარიყოს. რამდენსაც ეს აუთმყოფობა
ჰკლავს, მერწმუნე, იმდენი არაფერს ომში
არ მოკვდებოდა. აქაც მიზეზი ჩვენი გაწყე-
ტისა, უმთავრესი ჩვენი მტერი უმცრე-
ბა და უფუფურება, რომ არ ვიცით, რასა-

კმელს რა მიენებელი თვისება აქვს, არ ვი-
ციით, რომ უბუხრო და ფარალალიანი სა-
ხლი რა მიენებელია ჩვენი სიკაცობისა; არვი-
ციით, რომ უსუფთაობა, და შინ ცუდი ჰაერი
არიან მიზეზნი ჩვენი ყმაწვილების ხოცვისა.

„მაშ ღმერთმა მრავალი ახალწელიწადი
გაგიტენასთ, უმცრებისა და უფუფურების
თავიღვან მოცილებით!“

შველსაზე უფრო გასაოცარი და გულის მო-
მკვლელი ამბავი არის ქალების დაკუტება.
ქვირაობით და დღესასწაულზე თქვენ ხში-
რად შეხვდებით მშვენიერ ფერხორციანს ქა-
ლს, თქვენსმეტ ჩვიდმეტის წლისას, რომლის
ტანმთელობა სდულს და გადმოდის. ცოტა
ხანს შეძლებ, როდესაც ქალი გათხოვდება და
პირველი შვილი მიეცემა, თქვენ ნახეთ და
არ გჯერათ ეს მშვენიერი თვალის მიმტაცე-
ბელი სიხალგაზრდე ასე ადრე, რამ დააქწრა
და რამ წაახდინა!...

იმ მშვენიერი ქალის ჰაგიერათ, ორი წლის
წინათ რომ დიდი გრძობით იტაცებდა თქვენ
თვალს, ახლა ჰხედეთ ქმრის ოჯახში უძრავ-
ვით მუდამ ერთადილს მგდომარეს, ფერ-
მიხდილს, მიმქრალს, მკერდ ჩაყარდილს პირ-
ველი შვილის დედას. ეს გახლავთ დაკუტე-
ბული. ამ ნაირი დაკუტებული ქალები თუ-
რემ ძალიან ბევრია ამ ჟამათ იმერეთში; მკ-
ვი არ არის, რომ მართლ-მახეთნოვაც იქნები-
ან ამისთანა დედები.

„იმერლებს კითხევა—სწერს შორანელი
ბლაღოჩინი—რა არის მიზეზი ქალების დაკუ-
ტებისა ერთი ან ორი ბაშვის გაზღის შემდეგ?
იმათ მიხერეს; მიზეზი, ბატონო, უნდა იყო-
სო ა ყ ო ლ ი ლ ი, და მ ო ხ ლ ო მ ი ლ ი ო
(აყოლილს და მოხდომილს უძახიან ყმაკე-
ულობით აუთმყოფსა), საყმწვილო, ან რო-
მელიმე ხატის მიზეზია?—მშჰაკების იმერ-
ლებს მაინც ძლიერი ეშინიანთ. რას უნდა
მივაწეროთ ეს რომ ასე ძლიერი შემინებუ-
ლნი არიან იმერლები ყმაკებისაგან და ქი-
კებისაგან? ჩემი აზრით ამ ამათ მორწმუნე-
ბის მიზეზი აქაური ადგილების მდებარეობაა:
აქაური მთები, ოღრო-ჩოღროები, სწორეთ
უცნაურს მოაფიქრებინებენ მშოშარა მოგზა-
ურსა ღამეში. აი, რა არის მიზეზი რომ ასე
ძლიერი ეშინიანთ იმერლებს ყმაკებისა და

კუდიანებისა“. მსე იგი მიზეზი ხალხის უსუ-
ლინარობაა, რომელსაც ღამის შიშით წარმო-
უდგენია ქვეყანაზე ქინკები და კუდიანები,
თვალთ კი არაივს უნახავს და ვერცარაინ
ნახავს, ამიტომ რომ ქვეყანაზე არ მოხერ-
ხდება აწნაირი სულიერების ყოფნა.

საწყალი პირველი შვილის დედა ჰფიქრობს,
თუ რამე ან ხორცეული, ან რძე ან სოკო
და სხვა ამისთანა მარგები საკმელი სჭამა, მა-
შინვე შვილი გაუზდება აუთ და სნეული გა-
მოუა. ამ ნაირათ ძუძუს მაწოვებელმა დე-
დამ ის კი არა თუ, იფიქროს ერთის მაგიერათ
ორი უნდა ვაცხოვრო—ჩემი თავი და შვილი—
და ამისთვის ყუათიანი საკმელები ესჭამო, ან
ლონეს მომგერელი ღვინო ესვაო,—არა ის
ჰფიქრობს ყმაწვილის ტანმთელობისათვის უნ-
და ესთმობდევო, და მართო ცივ სიმინდის
მპაღზე ან ცივს ღომზე გადიელის ხოლმე.
აქედგან არა წარმოსდგება: დედას თან-და-
თან ღონე ელევა, მკლავდება, რძე თან-და-
თან ცოტა უდგება და ყმაწვილს სახრდოთ
აღარ ჰყოფნის: ტანმთელი ყმაწვილის გაზღის
მაგიერათ ჯერ თვითონ დაკუტდება შიმში-
ლით და მერე კიდევ კვდება, შვილსაც ჰკ-
ლავს. ზოგჯერ შვილი იქნება კიდევ გადარ-
ჩეს, მაგრამ დედა ღონე მოკლებული და და-
კუტებული მაინც თან გადაჰყვება ამ თიობასა.

„შენურება მკითხველო ჩვენი მტერი, ამ
უფუფურების წყალობით საწყალი ქმარი უღრო-
ვით ვთხოვება თავის ღამის ცოლსა და
შვილსა. იქ სახლი როგორღა იმრავლებს; სა-
დაც შიმშილით დედა და ყმაწვილი თავის
თავს იხოცვენ. შენურის მეტი ვინ იზამს ამას,
როგორც დედამ, ისე ბავშვმა კარგი საკმე-
ლი:—კარგი ხორცი, კარგი ღვინო, ჰუ-
რი, რძე, სოკო, ყველი, კვერცხი ღობობა,
ესეები დასთმოს კი არა, მაშინ უფრო უნდა
სჭამონ, როცა შვილია სახდელი, რომ
დღედაც ფერ ხორცზე იყოს და შვილიც
მალე გაზარდოს. მაგრამ უფუფურება თმო-
ბით დედასაც აფუტებს და შვილ-
საც.

„მაშ ღმერთთან მრავალი ახალი წელიწადი
გაგიტენასთ უფუფურების მოცილებით და გა-
ნათლების შემატებით!“

მა იტიროს, ის მაშინვე ხორცის ჭამას დაბრუნდება და არა აკვანს, რომელშიაც ყმაწვილი საცოდავთ არის ჩაქრული, განძრევა არა აქვს, ცუდით რომ ან ხელი დაჰყვეს, ან ფეხი, მეტი რა გზა აქვს, ტირილს უნდა მოჰყვეს და ამით განაცხადოს თავისი მწუხარება. შეილის დედას ეს ჰგონია ნაწყენისაგან და ხორცს პირში აღარ ჩაიკარებს. მეორე დღეს ყმაწვილი კარგით არის, მაგრამ დედა მაინც მკითხვითან ჰგზავნის კაცს თავის გასაცარცველათ. მითო ქალს, რომელიც თმობით დაკუტებულია, რაც უნდა ღარიბი იყოს, ასე მანეთი მაინც ექნება დახარჯული: ზოგი მკითხაობაში, ზოგი მარჩიელების წამლებში, ახლა გამოლოცვაში, ზოგი მღვდელს მიაქვს საწირავათ, ზოგი სალოცველო ცხერებში და სხვ.

—ჩემს გარემო—ამობს შორაპნელი ბლადონინი—სოფელთა იციან, რომ მე სწულთა ესარგებლობ; ამის გამო, სხვათა შორის, კუტმა ქალებმაც დაიწყეს ჩემთან სიარული საექიმოდ. მე განსაკუთრებით ყურადღება მივაქციე იმათ და მაშინვე შეუდეგი ამ სიკუტის მიზეზის გამოკვლევას. პირველათვე ესცანი, რომ მიზეზი სიკუტისა იყო. თმობა, მაგრამ მაინც მინდოდა შემეტყო მართალია ჩემი აზრი, თუ არა. —ამისთვის ერთ კუტ ქალს განზრახვით დაუნძინე წამლათ ერთი უფნებელი ბალახი და მასთან მივეცი დარბევა, რომ ბალახი უნდა გამოედუღებია და ერთი სტაქანი ჩისაგით უნდა დაეღია, მაგრამ წამალთან ხსნილშიაც და მარხვამაც კარგი ხორცის საქმელი და ისიც ბარაქიანათ უნდა მიეღო; ბავში ორი კვირის ვადით გავაბარებინე. ორი კვირის განმავლობაში ქალს თითქმის თავისი დაკარგული ღონე მოუვიდა; ბოლოს ენმარე ყოველი ღონისძიება მდიდური და მოძღორული და შთავაგონე, რომ ყმაწვილი კარგი ხორცი, კარგი რძე დედისაგან მიღებული არაოდეს არ აწყენს. პირველ შემთხვევაში, რასაკვირველია, ძლიერ გაჭირვებით ჰმედედა ხორცის ჭამას, მაგრამ ბოლოს დროს როგორც იყო დაეჯერე; და დასტოვა თუ არა თმობა, სრულად მოუბრუნდა იმას ტანის სიმრთელე და ამას გარდა სხვა მომობლებზე უფრო ჯანმთელი შეიღობი ჰყავს.—

* *

„ეს გამოცდილება არა ერთხელ არის ჩემგან ნასინჯი, მაგრამ, ვინც გაიგონა და დასტოვა ეს მანებელი თმობა, ყველანი კარგათ

არიან და ცხადათ გრძნობენ, რომ ისინი წყაღებისათვის კი არ არიან დაბადებულნი, (რომელი აზრიც მათ ანუგეშებდა წინეთ), არამედ ნეტარებისათვის.“

* *

ამ სახით უფურცლებისთანა და ცუდი ჩვეულებისთანა მტერი ამ ქამად არავინ გეყავს, პირველი საშუალება ამ მტრის მოსაცილებლათ არის განათლება, შეიღობის ვაზნა შკოლებში, — შკოლების გამოთვა სოფლებში. — მაგრამ მეტყეის მკითხველი, სად არის ღონე მაგისტანა საქმეები რომ დავიწყეთო? ეს მართალია, მაგრამ არც ისე ხელმოშვებით უნდა ვიყოთ, როგორც ჩვენ ვართ. დავანებოთ თავი უბრალო პატივობას, დიდ სტუმრობას, ქელეხებს (აღაბებს), დავანებოთ თავი მკითხვებთან სიარულს, რომელნიც მცარცველობის მეტს ხეირს არას გვაძლევენ, დავანებოთ თავი შესაწირავ ცხერებს და ძროხებს, ამიტომ რომ ღმერთი არ საქარობს ჩვენ შეწირვაში, იმას ჰსურს მხოლოდ რომ ჩვენ ვიყოთ კეთილი მშრომელი და სხვისთვის ცუდი არ გვინდოდეს, იმას ჰსურს, რომ ჩვენი გული შეიქნეს სული წმინდის სადგამი. აი, ჩვენი მსხვერპლი ღვთის წინაშე ეს უნდა იყოს. რაც ზემოთ მოვიხსენე, იმ უბრალო ხარჯს რომ თავი დავანებოთ, იმდენი ფული გადავგვრჩება, რომ შკოლებსაც გავმართავთ და უკეთაც ვიცხოვრებთ.

მე მწერთმან მრავალი ახალ წელიწადი გავეთენოს, მკითხველო, ამ კარგი საქმეების შესრულებით ჩვენ და კეთილდღეობისათვის. — თელი

მგელ-კაცა (აფთარი, ტუა-ფოსხმარი).



რაც აქ დახატულ ცხოველზე ზღაპარი ჩვენში გამოთქმული, გვრნებ არაფერ ცხოველზე არ არის იმდენი. ქაწილიობაში ნათ-

ქვამი ზღაპრებისაგან ჩაყოლილ, სურათზე ამ ცხოველისა ახლაც ცოცხლათ თვალწინ მიდგას, — როდესაც ერთ მხნე და დაწმინდა კაცს ძილში ქურდულათ მივაბარა თეთრი გველ ბაღონიანი მგელი დი უნდოდა ფეხებზე ქალამეზი წაეძრო, ალბთ გრძნებით ჰსდომებია იმ კაცის მოჯადოება. ამ დროს გამოიღვიძებს ეს წმინდა კაცი და ჰკრავს ფერდში დანას; თეთრი მგელი გადინახარებს და გაიქცევა, თან ილლიადან სისხლი სდის. წმინდა კაცი სისხლის კვალს გამოუდგება და მიატანს ერთს ფაცხაში, სადაც მგელი კაცად გადაქცეული ბედს იწყველის და კენესის დეკადილობისათვის.

* *

ეს ამბავი, ჩემო მკითხველო, სულ ზღაპარია, ამიტომ რომ ქვეყანაზე არც ეშმაკის სულია და არც იმისთანა მგელია, რომ კაცად გადაქცევა შეეძლოს, მაგრამ მოგონებულსაც ახსნა უნდა. ჩვენც გამოვიკვიროთ, საიდან წარმოსდგა ეს მოჭირბეული ზღაპარი ჩვენში?

* *

აი საიდან. აფთარის შეე გაჭურულსა და მსხვილ თავიბრს რომ შეხედო, როცა აიჭრება, დაიქვენება და გამოყრის აღმასსაგით მკრელს თეთრი ბროლივით კბილებსა, მართლაც შეგეშინდება, — იტყვი, ეს სწორეთ ეშმაკის მოდგმის ცხოველი უნდა იყოსო. ამას გარდა ის გამოდის ხოლმე ხერელიდგან დამით, უახლოვდება სოფელს ან ქალაქს, რომ სადმე მძოკრი ნახოს და ზედ მიადგეს. ამ ცხოველს ტურასაგით ძალიან უყვარს ლეში. ამისთვის ხშირათ გათხრის ხოლმე საფლავს და ამოიღებს იქიდან მკედარს. თუ სადმე ხელთ იგდო, პატარა ბავშვსაც კი არ დაჭრიდნებს თავის კბილებს. ახლა იმის ხმას არ იტყვი! იმან არ იციან არც მგელისათვის დღმეილი, არც ტურასაგით კიელი და არც ყვეფა ძილსაგით. თუ ოდესმე გაგიგონია გაფეფებული კაცის სიცილი, ხარხარი, სწორეთ ის მოგაგონდება, როცა გესმის ამ ცხოველის ხმა. შესაძლოა შეხედულაობა, ღამით სიარული, ლეშის ჭამა და გიჟი კაცივით ხარხარი, რომელიც სხევიც ამ ცხოველს, საკმაო იქნებოდა იმის მიზეზათ, რომ უტოლინარო კაცს თავის გონებაში წარმოედგინა ეს ცხოველი ისე, თითქმის მგელიც არის და კაციცაო.

* *



მაგრამ ბუნებაში ყოველის ფერს ისეთი რიგანი დაწყობილება და დანიშნულება აქვს, რომ არ შეგიძლიან სთქვა, ეს საძაგელი ცხოველი რათ გაჩენილა, ან ეს მშვენიერი ცხოველი რატომ ბევრი არ არის. ამ სახით აფთარიც დიდს სარგებლობას აძლევს ქვეყანას, იმითი რომ აწყობს ყოველს გვარს ლეშს და აერის გამრყენელს სუნს. აფრიკაში ჩვეულებათ აქეთ, რომ არც კაცის მძოვარს მარბავენ და არც სხვა ცხოველის ლეშსა. რომ აფთრები არ იყონ იქ, სულდგმული ვერ გახდებდა სუნისაგან.

* *

ჩვენში და განსაკუთრებით სომხთისაჲენ ბევრი იპოება ეს მგლის და ტურის-მოღდმის ცხოველი, რომელსაც იმერეთში ტურა-ფოცხვერს ეძახიან, განიერი და სწავლული ქართველები აფთარს ეძახდენ და უბრალო ხალხი კი მგელ-კაცას, აღბათ მოპირებულ ზღაბარში გაუგონია ეს სიტყვა და იქიდან დაუსწავლია. ამ ცხოველს რომ შესედო, იმის შავი სხეილი თავი მგელს მოგაგონებს, თუმცა ტუჩი უფრო თათრულს ნავახს უგავს; ტანი კი ტურისა აქვს. ძის ზის ძელის ძიმვი მგლისაზე უფრო სხეილი აქვს და ამის გამო თავი კიდევ უფრო სხეილი უჩანს. უკანა ფეხები მუხლოში ისე მოხრილი აქვს, რომ გეგანება, ვინდაცას მოუმტრევიო. ზურგზე ედებოდა თმის ქოჩორი ვადაუყვება კულამდის, ტანათ რუხვია; ბეჭებზე და გვერდებზე შავი ზოლები უზის.

* *

აქ დახატულია ჩვენში რომ აფთარია ისა. სწავლული კაცები გიენას ეძახიან. ეს ცხოველი ჩვენსკენ გადმოსულია ანატოლიიდან და აფრიკიდან. აფრიკა მინც ამ ცხოველების დედა-ქვეყანაა. იქ მგლების მაგიერათ აფთრები ცხოვრობენ. მგლები იქ არ იმყოფება, როგორც მგელს, აფთარსაც უდაბურ ტყეებში და ღრეებში უყვარს ბინადრობა, აგრეთვე კლდის ქვაბებში. ტურებისგან გათხრილს ხერცელებშიაც ხშირად ვაიკეთებს ხოლმე ადგილ-სადგამს. ასეთი მაგარი უბები და კბილები აქვს რომ კამბეჩის ძვალს ისე დაკრებს, როგორც კატა ჩიტის ძვლებსა. ჩვენში რომ აფთარია, ის ისეთი მშინარაა, რომ თორმეტი წლის ყმაწვილი გააქცევს. თუმცა აფრიკაში ზოგიერთი გვარის აფთარი

მგელზე უფრო დიდიც იზრდება და ძალიან შემდედავიც არის.

მეურნობა და სახლსნობა.

უ ტ რ ძ ნ ი ს ა ხ ა ლ ი ა ე თ მ ყ ო ფ ო ბ ა

ამ სამი წლის წინათ ეს ავთიყოფობა პირველთ გჩნდა შრანციაში. მაგრამ პირველ გაჩენაზე იმდენათ ზარალს არ შერებოდა; მეორე და მესამე წელს კი ისეთ ნაირათ ვაფუჭა ვაზები, რომ საცა კი იყო ეს ავთიყოფობა, ყველგან საშინლათ მოაოხრა ვენახები. უკანასკნელ დრომდის ვენახის პატრონებმა არ იცოდნენ, რასში მდგომარეობდა ასეთი მომაოხრებელი სენი, ვერაფერი წამალი ვერ იხმარეს, ვენახის პატრონები ხელგულ დაკრეფილები გლოვდენ თავის უბედურებას.

* *

მასულს ზაფხულს შრანციის მთავრობამ მცოდნე კაცებს მიანდო, რომ დაწერილებით შეეტყუათ იმათ ყურძნის ავთიყოფობის ანგარიში და ეპოვნათ იმისი წამალი.

თუმცა ნამდვილათ ვერ შეუტყუათ, როგორ გადადის ეს ავთიყოფობა ერთი ეაზიდგან მეორეზე; მაგრამ სწორეთ კი იციან, რომ ერთი ქვეყნიდან მეორე ქვეყანაში არ გადადის. ის ჩნდება ჰაისაგან და სხვა ერთგვარ გარემოებისაგან, ერთნაირ მიწაზე, ერთნაირ ჰაერში და საცა ერთ გვარი სითბოა. ბადამდები არ არის ეს ავთიყოფობა.

* *

ავთიყოფს ეაზს ჯერ ფესვებში ზოგიერთგან გამოაჩნდება პატარა-პატარა ლაქები და მერე უტბათ შეჰყვება და დალაქავს თავამდის. შოთლებს ფერი ეცვლებათ. მწვანე ფოთოლს გადაჭრავს ყვითელს ფერსა, მერე ცოტათ ვაშადდება, მიიღებს მიწის ფერსა, ნაპირებზე კიდევ გაწითლდებიან ფოთლები. მერე დაიხრუქება, გახმება და ძირს ჩამოსციევა. წერწი კარგათ არ იზრდება, არ იღუნება და ადილათ ტყდება. ამასთანავე ლერწის წვერი მალე ხმება.

* *

თუ ძალიან მორყული არა აქვს ავთიყოფობა, ტყეები მწიფდებიან; და თუ მორყული აქვს, მარცხლები მოწითალოთ სტყვიან, მჭავე გემო აქვს, ერთობ წყლიანია და ბუნებითი სუნი სულ ეკარგებათ. ამისთანა ნიშნები აქვს

ეაზსა, თუ ავთიყოფობა დიდი ხნის არ არის; და თუ სენი დაბერებულია, მაშინ უფრო სხვა ნაირათ ეცვლება სახე. ავთიყოფობის დამართების შემდეგ გამოდებული ტოტი აღარ დასრულდება; ის ფოთლებს გამოიღებს ხოლმე. თითონ ფოთლები დიდები არ ეხდება და ნაპირები დახრუქული აქვთ. ამისთანა ტოტები ჯერ სულ არ გამოიბმენ ტყეანს და თუ გამოიბა, არაოდეს არ დამწიფდება, იმთღერები უხმებათ და ისრინათ სტყვიან. მერე ეაზს ჯერ ტოტები უხმება და შემდეგ ძირიც ულდება.

* *

როდესაც გაშინჯავენ ეაზს, განსაკუთრებით ძირებს შიქცევენ ყურადღებას, ამიტომ რომ ეს ავთიყოფობა ძირიდან შეჰყვება ხოლმე. თუ ავთიყოფობა მორყული აქვს ეაზსა, იმისი ძირი დამაალი გამოდის. მერეკი სულ მოშორებული აქვს. ლპობა იწყება ხოლმე პაწაწინა ფესვის ძაფებიდან, რომლითაც ეაზი სწოვს წვეწს მიწიდგან. ამ ჰამად ნამდვილათ შეუტყუათ, რომ ეს ავთიყოფობა პაწაწა ჰია-ბუხას ბრალია, რომელიც თავის წმინდა ნეშტარით დასჩნელტს ხოლმე ეაზის ფესვს და სწუწის იქიდან წვეწსა. მს ჰია-ბუხა ასეთი პატარაა, რომ თვალის დასახანავათ ძნელია. მაგრამ უბედურება ის არის, რომ ძალიან მალე მრავლდება ეაზის ფესვებზე, ისინი ართმევენ წვეწს და ამბობენ ეენახსა.

* *

როდესაც დახველტელ ფესვებზე ეაზის წვეწი მოგროვდება, ასე რომ იმის ქერკი დაიწყებს ლობახს, მაშინ ისინი ჩაღრმავდებიან შიგნით ფესვის გულში და იქ სწუწიან. როცა აქაც მოერევა ფესვებს სიღამლმე, მაშინ ისინი დააგდებენ ან ეაზის ფესვს და მოსძებნიან მეორე ეაზსა. ამ ჰია-ბუხას არ უყვარს დამამლო ფესვი, საზრდოთ ირჩევს ახალ-ახალ ფესვებსა.

* *

როგორც კახეთში, ისე შრანციის სამხრითაც ლინოა მარტო ხალხის სომიდღრე. ანლა უნდა წარმოიდგინოთ რამდენი ზარალი მიეცათ იქაურ მეოჯახებებს, როდესაც ასე შეუბრღლებელი ჰირი დერია იქაურ ვენახებსა. უნდა ვთქვა, რომ ყოველგან ერთნაირათ არ მოქმედებს ეს ჰია. ადგილზე და ადგილზე ჰვილია. მერეიან და უნაყოფო ადგილებზე

უფრო მრავლდება ეს ჭია-ბუზა. მაგრამ დაბლდება და ნამიან ადგილებსაც ძალიან ემტერება. შეეღა გეარ ყურბენს ერთნაირათ არ ემტერება. ეს ცხოველი, ძალიან ნოყიერი მიწის ვენახებს უფრო ეერას აკლებს. ოუ სიცივე და გოლიანი წვილი დადგა, ეს ჭია მაშინ უფრო მრავლდება.

* *

საკითხავი ეს არის, რა მიზეზისაგან გაჩნდა, ეს ჭია?—სამწუხაროთ არც ერთმა მეცნიერმა აქამდის არ იცის ნამდვილი მიზეზი იმის გაჩენისა; ზოგი ამბობს, რომ ეგ ჭია უწინაც იყო, მაგრამ რადგან ასე გამრავლებული არ იყო, როგორც ახლა, ამისთვის, არაინ ყურს არ უგდებდაო. ზოგი იმ აზრის არის, რომ ეგ ჭია-ბუზა სხვა ქვეყნიდან მოსულიაო, სხვანი კიდევ იმას ამბობენ, რომ ეგ ისევე ის პაწაწინა ჭია-ბუზაა, რომელიც მრავლდება მუხის ფესვებზეო და თუ აქამდის მაგას ყურადღებას არაინ აქცევდა, იმისთვის რომ მაგ ვაზის ფესვებზე არ იწყებოდაო და ახლა რაკი ვაზის ფესვი შეხვდა, უფრო კარგი საზრდო მოიპოვავა და იმიტომ დაეცა ასე საშინლათ ვაზებსაო. მართი სიტყვით მეცნიერები სხვა და სხვა აზრისანი არიან იმის გაჩენაზე, რადგან არც ერთმა ნამდვილი არ იცის. ბევრნაირი საშუალება და წამალი იხმარეს, მაგრამ საუბედუროთ არც ერთს იმათგან ვერ გაუწყვიტა საქმათ ეს ჭია-ბუზა; მხოლოდ ფენის ადგილიდან მოგრაველი სასუქის მოყრამ ვენახებში და ამასთან გოგირდის გარევიმ ძალიან შეასუსტა ეს ავითყოფილა, თუმცა სრულიად ვერ მოუსპავა.

მ ა რ ი ლ ის ა გ ა ნ ს ა რ გ ე ბ ლ ო ბ ა ო ჯ ა ხ ო ბ ა შ ი. მარილის ქებებს ოჯახობაში ბევრნაირათ ხმარობენ. ოუ საქონელს მოასლაქვინენ, იმას გაეღვივება მადა და წყურვილიც მისდის. მა ამის გამო ბევრს რძეს უყენებს ძროხებს; ცხერებისთვის მაინც მარილი ძალიან საჭიროა. შრანციაში მარილიანს ტყერებში გასუქებულს ცხერებს დიდი ფასი აქვთ. იმერეთში პრვეთოსთანა გემოვანი და გასუქებული ცხეარი არ სად მოიძებნება. ამიტომ რომ იქ ბევრგან არის თეთრი მარილიანი მიწა, რომელსაც სლაქვენი ცხერები. შრაციერო სამოგარს რომ მარილი გაუტორო, განაოყიერებს და უფრო დიდხანს შეინახავს ისე რომ არ დაქენება.

* *

ნოყიერობის გარდა იმას სასუქათაც ხმარობენ: ზღვის პირს მდებარე შრანციის მახრებში დიდი ხანია ჩვეულებათ აქეთ სასუქზე ზღვის წყალის დასხმა.

მ რ დლიურ მიწაზე დაყრილი თერამეტს ფუთის სასუქს რომ მარილი რიგნაით უყო, ისეთი კარგი მოქმედება ექმნება მოსავალზე, რომ მეტი არ შეიძლება. ოუნდა გოლივად დაუდგეს მოსავალს, მარილი მიიზიდავს ნაშს ჰაერიდან და გოლივას არ შეატყობინებს. მანსაკუთრებით კოლინდარზე აქეს კარგი ზედმოქმედება.

* *

სხვა-და-სხვა მეცნარეებზე, აი, როგორი მოქმედება აქვს. ხორბალზე, ქერზე და შერიაზე მარილს ისეთი ზედმოქმედება აქვს, რომ თათათეს უფრო დიდს და ბევრ მარცვლებიანს გამოადებინებს. საცდელათ ორ დლიურ მიწაზე ოცი ფუთი მარილი შეუტრის კირს და აზილეს უბრალო სასუქთან ერთათ. მეტი ის მოაყარეს მიწას.

ძართობილისათვის კირი არ უხმარიათ. რამდენიც ხორბალისათვის იხმარეს მარილი, იმისთვისაც იმდენი აიღეს, შეუტრის უბრალო სასუქსა და მოაყარეს მიწაზე. ამის გამო კართობილმა ტანიც ძალიან აუშუდა და დიდი გამოსავალიც ჰქონდა.

* *

დიდი ხანია შეუტყვიათ, რომ მარილს ძალიან კარგი ზედ მოქმედება აქვს ჭარხლის მოსავალზე. ზღვის მახლობლათ მდებარე ადგილებზე ჭარხალი უკაცის ხელოთაც მოდის, რადგან აქ მარილი ჰაერსა აქვს ზღვის წყლიდან ატანელი. ოცდა ათი ფუთი მარილი რომ იმის და გვართ ბევრს სასუქს უყო და იმითი გაასუქო ჭარხლით დათესილი მიწა, მაშინვე გააძლიერებს მოსავალს. მაგრამ ეს ჭარხალი შაქრის გამოსადელოთ არ ვარგობს, საქონლის საზრდოთ კი მეტი არ შეიძლება ისეთი ნოყიერია.

* *

თალგამისთანათ არაფერს მეცნარეს არ უხდება მარილი. ოცდა ხუთმეტი ფუთი მარილი რომ კირში აუტოროს კაცმა და ამითი გაასუქოს თალგამით დათესილი მიწა, გასაოცარს მოსავალი დადგება. ანგლიაში დიდხანიდან ასუქებენ ხოლმე მარილით სათიბებსა. როგორც ამბობენ, 1821 წლიდან და-

უწყიათ იქ მარილის დაყრა საფიბებში და მას აქეთ ყოველ წლობით უფრო და უფრო უკრეცელდება. ბელგიაში და შრანციაში შინჯეს მარილის დაყრა სასათიბე მინდერებზე და საკვირვლათ ივარგა. მ რ დლიურ ნახევრისათვის მოამზადებენ ხოლმე სამოცს ფუთს კირს და ოც ფუთს მარილს; აურევენ ამთ ერთმანერთში და მოაყრიან სათიბებში.

* *

ეს გირვანქა საქონლის საზრდოს რომ ერთი გირვანქა მარილი გაუტორო, ისეთნაირათ გაანოყიერებს, რომ მარილიანს ცუდს ბალახს არჩევს საქონელი იონჯასა. მარილი კიდევ იმითია კარგი, თუ გაშლილს თივას წვიმა მოესწრო და მერე მარილი მოაყარე აღარ დაალობს. დამწმენილი მარილის ჰქმევასა ქვა-მარილის ნატევი რომ ჩაუგდოს კაცმა ბავაში, ის ემჯობინება.

მარილი გარდა გასუქებისა საქონელს დაიფარავს სხვა-და-სხვა გადამდებ ავითყოფილსაგან და ამის გამო ვისაც პირუტყვის ჯოგი ჰყავს, იმან უტეველათ მარილი უნდა აქამონ თუ ყოველთვის არა, ხანდახან მაინც. ამას გარდა ყანებს თუ დაესია მაენებელი ჭია, ან ლოკოკინა, დილაობით რამდენჯერმე რომ მოაყარო მარილი, მაშინვე გაწყდება. მინდერის თაგვები მაინც სულ ვერ გაიცდიან მარილსა.

სამაჰრო ნაწილი.

მატყლის ვაკრობაზე მეტროპაში.

ამ უკანასკნელს დროს დიდი ალიანქოთი ასტეხეს შრანციის მემამულიეებმა, რომელთაც ცხერის ფარები ჰყავთ. ჩვენს მატყლს გასავალი არა აქვს; საზღვარ გარეთიდან იმდენი მატყლი შემოდის, რომ ჩვენს მატყლს აღარაინ ყიდულობს, ან თუ ყიდულობენ, ისეთ ფასს იძლევიან, რომ გაყიდვას გაუყოფელობა სჯობიაო. ოუ ასე იქნა ფარების მუპატრონები სულ უნდა გაღარიბდნ და მატყლის კეთება უნდა დაეარდეს შრანციაშიო.

* *

ამის გამო ისინი იმდენათ შეუტრდნ მთავრობას, რომ კანონი დაადებინეს, საზღვარს გარეთიდან შემოტანის მატყლს ბაჟი გადახდესო. ამის შემდეგ რასაკვირველია საზღვარ გარეთის მატყლს ფასი მოემატებოდა და

ამაზე კიდევ უფრო შესანიშნავი ამბავი ის არის, რომ ამჟამად მეცნიერები ცდილობენ თვითონ თუთის ხისაგან (ჰოლოსაგან) გააკეთონ აბრეშუმი. თუმცა აქამდის ვერას გახდომიან, მაგრამ სწავლულ კაცებს იმედი აქვთ, რომ ადრე იქნება თუ გვიან, უმაკველად შეგვეძლება თუთის ხისაგან ისეთი ძაფის გაკეთება, როგორსაც აბრეშუმის ჭია აკეთებდა.

* *

ისინი ამბობენ: რომ შეიძლებაღესო თუთის კანისაგან ისეთი რბილი და წებოს გვიანი ნივთიერების შედგენა, როგორსაც ებოულაობთ ჭიის ტანში, როდესაც ის გაძღვბო ფოთოლით, მაშინ საქმე გათავებული იქნება. ამ ნივთიერობისაგან ადვილათ შეგვეძლება ძაფის ამოღება და იმისგამ მოქსოვა სამოსლისა, როგორც ახლა ჰქსოვენ ვალხვალ მინის ქსელისაგან. მაშინ მოქსოვაც არ იქნება და საჭირო, შეიძლება მოუქსოველათაც გავვეკეთებინა მატერია იმ რიგით, როგორც ძველ კონქებისაგან აკეთებენ ქალაღებსაო, რომ შესაძლებელი იყოს იმისთანა ნივთიერების დამზადება, როგორსაც ჩვენ ებოულაობთო ჭიის მუცელში, ამავბის გაკეთება ძალიან ადვილი იქნებოდაო. მაგრამ ჯერ ვერც ერთს ქიმიკოსს ვერ მოუხერხებია თუთის კანისაგან და ფოთლებისაგან აბრეშუმისთანა ნივთიერების გაკეთებაო. იმისთანა ზეთი რომ იმოგებოდეს, რომელიც გახსნიღდეს მინც აბრეშუმის ქსელსა, მეტი არა უნდარა. მაშინ შეიძლება თუთის ხეში რაც აბრეშუმის შემადგენელი ნივთიერება იქნებოდა, ყველას გახსნიდა ეს ზეთი და მერე იქიდგან შეიძლება ზეთის ამოშრობით აბრეშუმი ძირს დაეკოიყო. მაგრამ აქამდის არ იციან ამისთანა ზეთიცა.

* *

საკითხავი ეს არის!—თვითონ ჭიას უღდას მუცელში ამისთანა ზეთი, რომელიც გამოკრებს ხოლმე თუთის ფოთლებიდგან აბრეშუმსა, თუ თუთის ფოთლები იქციეიან აბრეშუმით ჭიის კუჭში რაიმე ნივთიერებისაგან, რომელიც ჩვენ არ ვიცით?—აგრეთვე არ იციან, რა მიზეზისაგან მაგრდება ჭიის ნერწყვი ჰაერში და იქცევა ძაფად: გაშრობით,

თუ ჰაერიდგან ჭიობის მიტაცებით და მასთან შეერთებით. სანამდის ამავბს არ შეიტკავბენ, მანამდის შეუძლებელია მოხერხდეს თუთის ფოთლი გან აბრეშუმის გაკეთება.

* *

— ახლანდელს დროს ისეთი დიდი ყურადღება მიქცეული მეურნეობის ცოდნაზე, რომ მერაობის სახელმწიფოები თანდითან უფრო და უფრო ამრავლებენ მიწის კარგათ მუშაობის მასწავლებელს შკოლებსა. არამც თუ შკოლებს, უმაღლეს სასწავლებელთაც კი ჰმართვენ ამის გულისთვის. სხვათა შორის ისპანიაში განიზრახეს ამისთანა უმაღლესი სასწავლებელის გამართვა, სადაც ახლგაზღობამ უნდა ისწავლოს კაი ოჯახობა და საუკეთესო მუშაობა მიწისა. მს. უმაღლესი სამეურნეო სასწავლებელი უნდათ გახსნან ერთს უზარმაზარს შენობაში, რომელიც უწინ ბერების სადგომათ იყო. ამის ხარჯს კისრულობს სამი მზარა:—ძა. ტელონა, ძალენცია და ალიკანტი. ამ სასწავლებელში გარდა სამეურნეო მეცნიერების სწავლისა კიდევ ამუშავებენ და საუკეთესო საოჯახო იარაღების ხმარებაშიაც გააჩეივენ ახალგაზღობასა.

* *

— ნოვოჩრკასკის ქალაქში ერთმა გლეხმა გახსნა სასოფლო შკოლა თავის ხარჯით. ძვერ რამდენიმე წელიწადია, რაც ეს კეთილგონიერი და ღირსი კაცი აწველის თავის ხარჯით სამოცს გლეხის შვილსა. თვითონ ქირაობს მასწავლებელს ღვეღელს, და შკოლისათვის აგროვებს წიგნებსა.

— შრანციაში ერთს მებაღეს მოუგონია მინებული ჭია-ბუზას კვერცხების და იმის ჭიების გასაწყვეტი წამლი. ამ ჟამად აგროვებენ ფულს ხელის მოწერით მიღებს შრანციაში, რომ იმ მებალისაგან იციღან ამა წამლის სწავლება. რაცა მოაგროვებენ ფულს, კამისა არის ამისთვის შემდგარი და თუ ის დარწმუნდა, რომ მართლაც ეს წამალი ჭია-ბუზას გამწყვეტელია, იმ მგროვებულს ფულს მისცემენ მებაღესა.

* *

— შევლამ იცის, რა საშინელი გვაღებებიღდება ხოლმე ზაფხულობით ისპანიაში. ახლა უნდა გააკეთონ მშენიერი სარწყავები სამს მზარაში, ტარრაგანს, ძასტილიას და მალენციაში. წყალი უნდათ დიდი არხებით გაიყვანონ მზარების ყოველ კუთხეში მშარბის მდინარიდგან. იქაური მთავრობის ხაზინა ძალიან

გახრეცილია ამ ჟამად, და ამ დიდი საქმის შესრულება თ-ეს იღვეს მხოლოდ ქალაქებში.

მუთაისის სამხედრო გუბერნატორის მიწერილობა.

სოხუმის სამხედრო განყოფილების ნაჩალნიკმა მაცნობა, რამ ოსმანების მზარიდგან იძულებული შეიქცენი ამეყრა და დამებრუნებინა ოთხი მცველი ვაჭრი, რომელნიც იქ დაესახლენ. ამისთვის ფიცხათ მოვგონებყველა უცხდის ნაჩალნიკებს, რომ იმათ უცხდებიდგან კვლავ არ მოხდეს ამისთანა გადასახლება სოხუმის სამხედრო მზარაში.

მუთაისის გუბერნიის მთავრობის განკარგულებანი და გადაწყვეტილებანი.

შინდელი წესით პოლიციისაგან გადაწყვეტილი საქმე მორიგებით ერთმა სასოფლო სასამართლომ მუთაისის გუბერნიაში ხელ ახლა განიხილა.

რადგან სამოქალაქო სჯულის კანონის ძალით ერთხელე მორიგებით გათავებული საქმე საბოლოოთ გადაწყვეტილათ ითვლება და მორიგებს ნება აღარ აქვთ ეს საქმე განახლონ, ამისთვის მუთაისის სამხედრო გუბერნატორმა მისწერა უცხდის ნაჩალნიკებს, რომ გამოუცხადონ სასოფლო სასამართლოებს, ამიერიდან თვითონ აღარ განიხილონ იმისთანა საქმეები, რომელიც ერთხელე მორიგებით გადაწყვეტილია.

— აზნაურის ხუნჯუას გლეხებმა ირემადებმა იხილეს, რომ როცა ბატონ ყმობით დამოკიდებულებისაგან განთავი უფლება გამოაცხადეს სამეგრელოში, იმის შემდეგ ჩვენ ვართ ხუნჯუას გლეხთ უწყებულო და იმის გადასახად ვიხდითო, მხეიძებო კი თავის წილათაც ვეიხოვენ გადასახადს, რომელიც გადასწყვეტი მეთხე განყოფილების მირაოვის პოსრდნიცამაცა და ამისთვის ეთხოვეთ მუთაისის გუბერნიის პრისუსტიკას დაარღვიოს მირაოვის პოსრდნიცამაცა სამართლიანათ შეკრახვა მირაოვის პოსრდნიცის გადაწყვეტილება და უარი უთხრა ირემადებებს თავის სახივარე.

განსხვლება

ზამოცი და პაწაწინა კალენდარი ამ წლისა და ისყიდება მწფიანჯიან ცის მაგაზინში, მელიქი შეილის და კამპანიის სტამბაში. თფილისა. შპის სამი კაპიეიკი, ან ხუთი გროში.